

System edukacji w Finlandii

Zarządzanie i nadzór nad systemem edukacji w Finlandii

Zarządzanie systemem edukacji w Finlandii jest zdecentralizowane. Ministerstwo Edukacji i Kultury definiuje politykę edukacyjną, Fińska Narodowa Agencja Edukacji jest odpowiedzialna za jej wdrażanie. Władze lokalne mają znaczną autonomię i odpowiedzialność.

Na podstawie propozycji rządowych parlament decyduje o:

- treści przepisów dotyczących edukacji i badań naukowych,
- krajowych celach w zakresie edukacji,
- przydziale czasu na przedmioty obowiązkowe i fakultatywne w szkolnictwie podstawowym i średnim ogólnokształcącym II stopnia,
- krajowej podstawie programowej (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet).

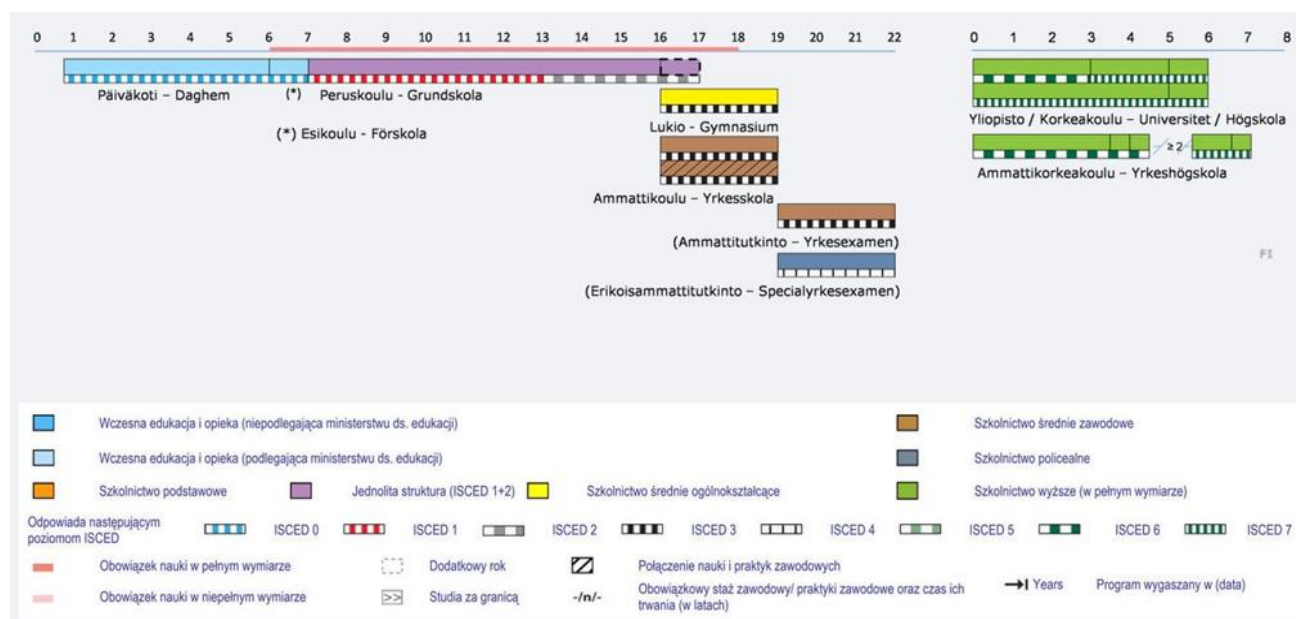
Główne cechy systemu edukacji

Szkolnictwo w Finlandii jest powszechne, państwowe i bezpłatne. W Finlandii obowiązkiem szkolnym objęci są uczniowie od 7. do 18. roku życia.

Bezpłatny dostęp

- do nauki samej w sobie;
- do posiłku w stołówce szkolnej;
- do wizyt w muzeach i zajęć dodatkowych;
- do transportu – jeżeli szkoła jest oddalona o więcej niż dwa kilometry – dzieci są do niej przywożone i odwożone busami;
- do książek, zeszytów, kredek, długopisów, kalkulatorów, a nawet do laptopów oraz tabletów.

System edukacji w Finlandii – etapy

Rysunek 1. Diagram systemu edukacji w Finlandii.

Przedszkole

Edukacja w Finlandii na tym etapie nauki nie jest obowiązkowa, jednak wielu rodziców decyduje się posłać dzieci do przedszkola. Prawo do opieki przedszkolnej mają dzieci od 10. miesiąca do 6. roku życia. Przedszkola w Finlandii są odpłatne.

Szkoła podstawowa

Szkoła podstawowa w Finlandii trwa 9 lat i składa się z dwóch cykli:

- początkowy (6 lat),
- przedmiotowy (3 lata).

W klasach od I do VI zajęcia prowadzone są przez jednego nauczyciela, z kolei od VII do IX klasy każdą lekcję prowadzi inna osoba. W niektórych szkołach istnieje też możliwość utworzenia dodatkowej klasy X przeznaczonej dla uczniów, którzy z jakiegoś powodu nie

dostali się do szkoły średniej. Po ukończeniu szkoły podstawowej uczniowie nie muszą podchodzić do egzaminu.

Szkoła średnia

Uczniowie mogą kontynuować naukę w liceum lub szkole zawodowej. Wybierając liceum, uczniowie mogą zdecydować, na jakie zajęcia – poza tymi obowiązkowymi – chcą chodzić.

Rok szkolny składa się zwykle z 5-6 semestrów, które kończą się sesją egzaminacyjną. Po trzyletniej szkole średniej uczniowie zdają egzamin maturalny z przedmiotów obowiązkowych. Mogą też zdawać egzamin z kilku dowolnych przedmiotów nieobowiązkowych.

W przypadku **szkoły zawodowej** również możliwe jest zdobycie wykształcenia średniego. Uczniowie uczą się przedmiotów obowiązkowych, dodatkowych i zawodowych, a poza tym muszą odbyć praktyki zawodowe, które trwają ok. 5/6 miesięcy.

Struktura szkolnictwa średniego obejmuje trzy typy kształcenia:

- ogólnokształcące na poziomie szkoły średniej II stopnia,
- zawodowe na poziomie szkoły średniej II stopnia (VET), obejmujące także szkolenia w miejscu pracy,
- policealne.

Ogólnokształcące szkoły średnie II stopnia lub ich program nauczania może być również realizowany w ogólnokształcących szkołach średnich II stopnia dla dorosłych, w których zajęcia odbywają się głównie wieczorami. Ogólnokształcące szkoły średnie II stopnia dla dorosłych realizują odrębną krajową podstawę programową (dla ogólnokształcących szkół średnich II stopnia dla dorosłych), a obowiązujące moduły są krótsze niż w programie nauczania dla młodzieży, który jest realizowany w dziennych szkołach średnich II stopnia.

Uczeń, który ukończył całą szkołę średnią ogólnokształcącą II stopnia, otrzymuje świadectwo ukończenia szkoły.

Uczeń, który kończy szkołę bez ukończenia pełnego programu nauczania szkoły średniej ogólnokształcącej II stopnia, otrzymuje świadectwo ukończenia szkoły zawierające oceny za ukończony okres nauki.

Uczeń, który ukończył jeden lub więcej programów nauczania z poszczególnych przedmiotów, otrzymuje świadectwo ukończenia tego programu.

W **średnich szkołach zawodowych II stopnia**, do których uczniowie są przyjmowani po ukończeniu szkoły podstawowej, nauka trwa 3 lata (120 punktów zaliczeniowych). Kształcenie i szkolenie zawodowe odbywają się głównie w szkole, ale obejmuje również ok. 6 miesięcy (co najmniej 20 punktów zaliczeniowych) szkolenia praktycznego w miejscu pracy. **Kwalifikacje zawodowe** można również uzyskać w ramach przyuczenia do zawodu, na które składają się także kursy organizowane w placówkach oświatowych. Ponadto świadectwo potwierdzające uzyskanie średniego wykształcenia zawodowego II stopnia można także uzyskać przystępując do zewnętrznych egzaminów potwierdzających kompetencje/ umiejętności zawodowe niezależnie od sposobu ich nabycia, co jest uregulowane odrębną ustawą. Możliwe jest również ubieganie się o przyjęcie do średniej szkoły zawodowej II stopnia po ukończeniu ogólnokształcącej szkoły średniej II stopnia.

Szkolnictwo średnie II stopnia, podobnie jak szkolnictwo podstawowe i średnie I stopnia, jest bezpłatne, a po przedłużeniu obowiązku szkolnego prawie wszystkie materiały dydaktyczne i pomocnicze są również bezpłatne.

Szkolnictwo policealne

Kształcenie policealne w Finlandii ma charakter zawodowy i jest dostępne dla specjalistycznych kwalifikacji zawodowych, opartych na kompetencjach. Specjalistyczne kwalifikacje zawodowe są przede wszystkim przeznaczone dla osób dorosłych - głównie

dla osób wykwalifikowanych w różnych dziedzinach - w celu wykazania ich praktycznych kompetencji i umiejętności zawodowych w testach kompetencji. Specjalistyczne kwalifikacje zawodowe umożliwiają dorosłym poprawę ich pozycji na rynku pracy.

Szkolnictwo wyższe

W Finlandii studenci mogą uczyć się na uniwersytetach, politechnikach i akademiach sztuk pięknych. Studia są bezpłatne, ale po stronie studentów jest zakup podręczników czy innych pomocy dydaktycznych. W Finlandii – tak samo jak w innych krajach Europy – szkolnictwo wyższe jest trzystopniowe:

- studia I stopnia – licencjackie lub inżynierskie,
- studia II stopnia – magisterskie,
- studia III stopnia – doktoranckie.

Edukacja dorosłych

Kształcenie dorosłych obejmuje szkolenia zawodowe i kształcenie ogólne, a także dzieli się na kształcenie formalne, pozaformalne i nieformalne. Uczący się dorosły może być słuchaczem na wszystkich poziomach, od programu szkoły podstawowej po studia wyższe.

Oferta kształcenia i szkolenia dorosłych zapewnia obywatelom możliwości uzyskania wykształcenia i uzupełnienia kwalifikacji na każdym etapie życia. Dorosłe osoby uczące się mogą uczęszczać do tych samych placówek oświatowych, co młodzi ludzie lub do placówek i oddziałów przeznaczonych wyłącznie dla dorosłych, jak ma to miejsce w przypadku edukacji dorosłych w zakresie nauk humanistycznych. Kwalifikacje zawodowe na poziomie szkoły średniej II stopnia, dalsze kwalifikacje zawodowe i specjalistyczne kwalifikacje zawodowe można także uzyskać przystępując do egzaminów potwierdzających kompetencje niezależnie od sposobu zdobycia umiejętności

zawodowych. Uniwersytety i uniwersytety nauk stosowanych oferują również programy kształcenia dorosłych.

Edukacja włączająca

Fińskie ustawodawstwo edukacyjne nie kategoryzuje uczniów według niepełnosprawności lub trudności w nauce. Nacisk kładziony jest na jak najwcześniejsze wsparcie, aby zapobiec pojawianiu się i pogłębianiu problemów. Wsparcie musi być elastyczne, uzależnione od indywidualnych potrzeb ucznia oraz opierać się na długoterminowym planowaniu.

Jeśli ogólne wsparcie nie jest wystarczające, nauczyciel lub nauczyciele ucznia wspólnie sporządzają pisemną ocenę pedagogiczną, w razie potrzeby z pomocą innych ekspertów. Następnie we współpracy z uczniem i jego rodzicem lub opiekunem opracowywany jest plan nauki. Wsparcie specjalne jest bardziej solidne, regularne i zindywidualizowane niż wsparcie ogólne. Możliwe jest oferowanie kilku form wsparcia jednocześnie.

W Finlandii co do zasady uczniów włącza się do edukacji ogólnodostępnej, gdy tylko jest to możliwe. Zgodnie z krajową podstawą programową każdy uczeń otrzymuje wsparcie w swojej szkole w ramach różnych elastycznych rozwiązań, chyba że jego zapewnienie nieuchronnie wymaga przeniesienia ucznia do innej grupy lub szkoły. Miejsce świadczenia pomocy jest ustalane w ramach decyzji o specjalnym wsparciu na podstawie oceny potrzeb danego ucznia.

Najczęściej stosowanymi środkami wsparcia są:

- zajęcia wyrównawcze,
- kształcenie specjalne w niepełnym wymiarze godzin,
- indywidualny plan nauki,
- zindywidualizowany program nauczania,
- wydłużenie lub opóźnienie rozpoczęcia kształcenia w szkole podstawowej.

Edukacja pozaformalna

Pozostałe formy edukacji to zazwyczaj niezorientowane na certyfikaty kursy, które dają możliwość rozwijania własnych zainteresowań. Najczęściej zajmują się nimi **lokalne centra edukacji, kultury, sportu, letnie i ludowe uniwersytety**.

Pod względem liczby słuchaczy **centra edukacji** są największymi ośrodkami edukacji dorosłych w Finlandii. Nauczanie odbywa się we wszystkich gminach, a jedną z głównych zasad działania jest ułatwianie dostępu do edukacji. Zajęcia zwykle odbywają się na placówkach będących własnością gminy, np. szkołach, ośrodkach rekreacyjnych. Dorośli mogą brać udział w kursach sztuki, rzemiosła, muzyki, języka i literatury, sportu, obsługi komputera, a nawet nauk społecznych czy zarządzania domowym budżetem.

Instytucje sportowe prowadzą zajęcia ogólnorozwojowe, poprawiające aktywność fizyczną oraz dbanie o zdrowie i dobre samopoczucie w lokalnych wspólnotach lub zakładach pracy.

W Finlandii **letnie i ludowe uniwersytety** mają długą tradycję i ugruntowaną markę. Cechą edukacji nieformalnej jest to, że cele i programy kształcenia nie są ustalane ogólnie przez organy zewnętrzne, lecz tworzone samodzielnie przez pracowników placówki, którzy pod uwagę biorą potrzeby kulturalne i edukacyjne mieszkańców społeczności. Lokalne ośrodki wiedzy zazwyczaj są prowadzone przez stowarzyszenia i fundacje reprezentujące różne idee i poglądy.

Euroguidance Finland to część europejskiej sieci **Euroguidance**, działającej w ponad 30 krajach Europy, której celem jest wspieranie rozwoju doradztwa zawodowego. Fiński oddział sieci działa w strukturze **Narodowej Agencji EDUFI**, co umożliwia mu ścisłą współpracę z krajowym systemem edukacyjnym oraz politykami w obszarze kształcenia i doradztwa.

Główne obszary działalności Euroguidance Finland:

1. Profesjonalizacja doradców zawodowych i edukacyjnych:

- 1.1. organizacja szkoleń, seminariów i wydarzeń dla doradców,
- 1.2. promowanie europejskich standardów w doradztwie,
- 1.3. udostępnianie materiałów i dobrych praktyk z innych krajów.

2. Promocja mobilności edukacyjnej:

- 2.1. informowanie o możliwościach kształcenia i pracy za granicą,
- 2.2. wspieranie doradców w przygotowywaniu uczniów, studentów i dorosłych do udziału w programach mobilności (np. Erasmus+).

3. Integracja doradztwa w kontekście uczenia się przez całe życie:

- 3.1. wspieranie spójności doradztwa na różnych etapach życia: od szkoły podstawowej po dorosłość,
- 3.2. promowanie tzw. **lifelong guidance** – doradztwa jako stałego procesu rozwoju jednostki,
- 3.3. upowszechnianie podejścia holistycznego, które uwzględnia nie tylko wybór zawodu, ale także rozwój osobisty i adaptację do zmian społecznych i gospodarczych.

W Finlandii doradztwo zawodowe i edukacyjne ma charakter **systemowy i zintegrowany**. Euroguidance Finland wspiera wdrażanie i rozwój tego modelu, działając jako pomost między polityką edukacyjną, praktyką zawodową a europejskimi inicjatywami w zakresie mobilności i orientacji zawodowej. Działa również jako punkt kontaktowy i centrum wiedzy dla specjalistów z całego kraju.

Doradztwo zawodowe

Głównym celem wszelkiego poradnictwa i doradztwa w Finlandii jest wspieranie jednostek w dokonywaniu wyborów edukacyjnych i zarządzaniu swoją karierą w oparciu o zasadę

uczenia się przez całe życie. Każdy w Finlandii ma prawo do poradnictwa i doradztwa, niezależnie od tego, czy studiuje, pracuje, jest bezrobotny czy znajduje się poza rynkiem pracy. Publiczne władze oświatowe i ds. zatrudnienia oraz placówki oświatowe, zwykle gminy, są głównymi podmiotami odpowiedzialnymi za usługi poradnictwa i doradztwa. Ich funkcje i cele wzajemnie się uzupełniają. **Instytucje edukacyjno-szkoleniowe** ponoszą główną odpowiedzialność za poradnictwo i doradztwo **dla uczniów i studentów**, natomiast **publiczne służby zatrudnienia świadczone przez gminy i gminne obszary współzarządzania** (obszary zatrudnienia) skierowane są przede wszystkim **do osób spoza sektora edukacji i szkoleń**. **Sektor młodzieżowy** jest również zaangażowany w zapewnianie młodym ludziom informacji, poradnictwa i doradztwa. Usługi te świadczone są przez **gminy i różne organizacje**.

W całej Finlandii istnieje prawie 70 kompleksowych ośrodków poradnictwa obejmujących wiele agencji, które szybko i w zależności od potrzeb udzielają informacji i wskazówek osobom poniżej 30. roku życia. Od stycznia 2025 r. obszary zatrudnienia zobowiązane są do organizowania wspólnych usług dla młodych ludzi, takich jak obecne centra kompleksowej poradnictwa.

Podstawa prawna do świadczenia usług poradnictwa

W Finlandii istnieje solidna podstawa prawna do świadczenia usług poradnictwa na wszystkich poziomach kształcenia i szkolenia, od kształcenia ogólnego po szkolnictwo wyższe, oraz do świadczenia usług przez administrację zatrudnienia, takich jak poradnictwo zawodowe i planowanie kariery (<https://tem.fi/en/national-development-projects-for-lifelong-guidance> oraz https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/166051/2024_5_Lifelong_guidance_handbook_22012025.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

Poradnictwo na różnych poziomach edukacji

Uczniowie i studenci mają ustawowe prawo do korzystania z usług poradnictwa i doradztwa w placówkach oświatowych w określonym wymiarze czasowym. Usługi te obejmują głównie sesje poradnictwa indywidualnego, grupowego lub klasowego, a także

zapoznajowanie się z życiem zawodowym. Usługi świadczone są przez szeroką kadrę w zależności od poziomu i rodzaju wykształcenia i szkolenia. W oświacie ogólnokształcącej lub podstawowej pracują doradcy zawodowi i wychowawcy klas. W szkołach średnich II stopnia doradcy zawodowi, doradcy grupowi i nauczyciele są odpowiedzialni za oferowanie poradnictwa i doradztwa zgodnie ze swoimi rolami i zadaniami zawodowymi.

Uczniowie wymagający specjalnego wsparcia w kształceniu podstawowym otrzymują bardziej indywidualne wskazówki dotyczące kontynuowania nauki niż pozostali uczniowie. Oprowadzając uczniów, doradca zawodowy współpracuje z ekspertami z różnych dziedzin.

Informacja i doradztwo **dla młodzieży** to profilaktyczna praca z młodzieżą. Jego celem jest dostarczanie specjalistycznych informacji, wskazówek i porad dotyczących różnych kwestii i sytuacji w życiu młodych ludzi. Praca w zakresie informacji i doradztwa dla młodzieży wspiera rozwój, niezależność i dobre samopoczucie młodych ludzi. Podstawą świadczenia usług są potrzeby informacyjne i wsparcia młodych ludzi. Adresowane są do samych młodych ludzi, ale także do rodziców młodych ludzi i innych osób, które zawodowo lub w inny sposób mają kontakt z młodymi ludźmi. Usługi świadczone są przez gminy i różne organizacje. Centra lub punkty informacji młodzieżowej (lokalne i regionalne) stanowią obecnie coraz większą część wielosektorowych **Kompleksowych Centrów Poradnictwa** (<https://ohjaamot.fi/en/etusivu>), których zadaniem jest doradztwo młodym ludziom w kwestiach związanych z zatrudnieniem i nauką. Władze miejskie i inne organizacje w coraz większym stopniu korzystają z narzędzi i platform mediów społecznościowych, aby zaspokoić potrzeby młodych ludzi w zakresie informacji i doradztwa.

Doradcy zawodowi i nauczyciele zapewniają poradnictwo w kształceniu i szkoleniu zawodowym w szkołach średnich II stopnia, a doradcy zawodowi i doradcy grupowi zajmują się tym w kształceniu dorosłych. Cele świadczeń określone są w krajowych podstawach programowych. Kryteria dobrego poradnictwa to zalecenie sformułowane w celu opracowania i zapewnienia jakości poradnictwa w kształceniu podstawowym, średnim ogólnokształcącym II stopnia i kształceniu i szkoleniu zawodowym. W szkolnictwie

wyższym w świadczenie poradnictwa zaangażowani są doradcy zawodowi w szkołach wyższych, pracownicy obsługi studentów, pracownicy akademicki, karier i służb rekrutacyjnych na uniwersytetach.

Uczenie się przez całe życie (LLL)

Fińska polityka edukacyjna zakłada, że każdy obywatel – niezależnie od wieku, sytuacji życiowej czy zawodowej – powinien mieć dostęp do edukacji. System oparty jest na elastyczności, dostępności i wysokim poziomie zaufania społecznego. EDUFI koordynuje działania wspierające LLL poprzez: tworzenie elastycznych ścieżek edukacyjnych (np. łączenie nauki formalnej i nieformalnej), wspieranie instytucji w adaptowaniu oferty do zmieniających się potrzeb rynku pracy czy promocję i rozwój otwartych zasobów edukacyjnych.

Ważne linki:

- 1) <https://www.oph.fi/en>
- 2) <https://euroguidance.eu/finland-2>